

Hemşirelik Öğrencilerinin Afet Okuryazarlığı Düzeylerinin Değerlendirilmesi

[Evaluation of Disaster Literacy Levels of Nursing Students]

İsmet Çelebi, MSc, PhD¹; Selma Durmuş Sarıkahya, MSc, PhD²

¹ Gazi University, Vocational School of Health Services, Department of Paramedic, Ankara, Türkiye

² Artvin Çoruh University, Faculty of Health Sciences, Department of Public Health Nursing, Artvin, Türkiye

Sorumlu Yazar / Correspondence Address:

İsmet Çelebi

Gazi University, Vocational School of Health Services, Department of Paramedic, Ankara, Türkiye

E-mail: ismetcelebi@gazi.edu.tr

Geliş tarihi / Received: 05.02.2024

Revizyon tarihi / Revised: 23.07.2024

Kabul tarihi / Accepted: 23.07.2024

Elektronik yayın tarihi: 30.09.2024

Online published

Anahtar Kelimeler / Keywords: Okuryazarlık, Afet Okuryazarlığı, Hemşire Adayları / Disaster Literacy, Nurse Candidates, Literacy

Kısaltmalar / Abbreviations: Disaster Literacy Scale (AFOY)

Künye / Cite this article as: Çelebi İ, Durmuş Sarıkahya S. Evaluation of Disaster Literacy Levels of Nursing Students. *J Emerg Aid Disaster Science*. 2024;4(2):41-47.

Copyright holder Journal of Emergency Aid and Disaster Science

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License. This is an open Access article which can be used if cited properly.

Özet

Giriş: Bireyin ve toplumun afete karşı risk azaltma ve hafifletmeye yönelik önlem almasında, afete hazırlık ve müdahale ile afet sonrası iyileştirme faaliyetleri bağlamında doğru kararlar vermesini sağlayacak bilgi, tutum ve davranışlara sahip olmasında önemli bir başlangıç olan afet okuryazarlığının tüm sağlık profesyonellerinde yüksek düzeyde olması beklenmektedir.

Amaç: Bu çalışma üniversite eğitimine devam eden hemşirelik öğrencilerinin afet okuryazarlığını ve etkileyen etmenleri tespit etmek amacıyla yapılmıştır.

Yöntem: Kesitsel tipte planlanan çalışmaya bir üniversitenin hemşirelik bölümünde öğrenim gören toplam 366 kişi katılmıştır. Araştırmada iki bölümden oluşan veri toplama aracı kullanılmıştır. Birinci bölümde katılımcılara ait sosyo-demografik özellikler, ikinci bölümde ise "Afet Okuryazarlık Ölçeği (AFOY)" kullanılmıştır.

Bulgular: AFOY ölçeği ortalama puan 217,28±49,57'dir. Kadın katılımcıların ve 18-21 yaş arasındaki katılımcıların afet okuryazarlıkları yüksek ve anlamlı fark oluşturmaktadır. Herhangi bir afete maruz kalan katılımcıların afet okuryazarlık düzeyi, hazırlık, müdahale ve iyileştirme alt boyut puan ortalamaları afete maruz kalmayan katılımcılara göre daha yüksek ve istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir.

Sonuç: Sonuç olarak ikamet yeri ve aile tipi afet okuryazarlığı üzerine anlamlı etki oluşturmazken; kadın cinsiyete sahip olmak, 18-21 yaş grubunda olmak ve birinci sınıfta eğitim görmek afet okuryazarlığı üzerine anlamlı fark oluşturmaktadır.

Abstract

Introduction: It is expected that all health professionals will have a high level of disaster literacy, which is an important starting point for individuals and societies in taking precautions for reducing and mitigating disaster-related risks, preparing for and responding to disasters and having the knowledge, attitudes and behaviors that will enable them to make the right decisions in post-disaster recovery.

Purpose: This study was carried out to determine the disaster literacy of nursing students who continue their university education and the factors affecting it.

Method: A total of 366 people studying at the nursing department of a university participated in the cross-sectional study. A data collection tool consisting of two parts was used in the study. The socio-demographic characteristics of participants were used in the first part and the "Disaster Literacy Scale (AFOY)" was used in the second part.

Findings: The mean score of the AFOY scale was 217.28±49.57. The disaster literacy of female participants and participants between the ages of 18-21 resulted in a high and significant difference. It was determined that the sub-dimension mean scores of participants who had experienced a disaster in terms of disaster literacy level, preparedness, response and recovery were higher than participants who had not experienced a disaster and that these scores were statistically significant.

Conclusions: As a result, while the place of residence and family type do not have a significant effect on disaster literacy, being of the female gender, being in the 18-21 age group and having had education in the first year make a significant difference in disaster literacy.

İnsanlık tarihinin başlangıcından itibaren toplumlar ve afetler her dönem etkileşim halinde olmuştur. Bu etkileşim çoğu zaman insanlarda ciddi can ve mal kayıplarıyla sonuçlanmıştır.¹ Günümüzde afetlerle mücadele perspektifinde afet öncesi ve afet sonrası yapılacaklar planlanmaktadır.² Bu bağlamda son yıllarda afet biliminde önemi artan yeni bir kavram olan afet okuryazarlığı ortaya çıkmıştır.³ Spesifik olarak, afet okuryazarlığı, “bir bireyin afeti azaltma, hazırlık, müdahale ve iyileştirme bağlamında bilinçli kararlar vermek ve talimatları takip etmek için bilgileri okuma, anlama ve kullanma yeteneği olarak tanımlanır”⁴ Bu kavram, bireyin ve toplumun risk azaltma ve hafifletmeye karşı önlem alması için iyi bir başlangıç noktası sağlar.⁵ Ekonomik Kalkınma ve İş Birliği Örgütü’ne göre okuryazarlık, yalnızca bilgi ve becerileri değil aynı zamanda karmaşık durumlarda psikososyal kaynakları etkili bir şekilde kullanma kapasitesi ni de kapsar.⁶

Afete hazırlık süreci ve afetle mücadelede toplumun okuryazarlık düzeyi önemlidir. Birey ya da toplumun afet okuryazarlık düzeyinin artması, afet karşısında gösterilen tepkiye, analiz ve değerlendirme yapmaya, objektif olmaya, sorunlara pratik çözüm bulmaya, doğru kararlar verilmesine katkı sağlanmaktadır.⁷ Afet okuryazarlığı yüksek olan bireylerin, afet ile ilgili bilgiye sahip olma, afetle nasıl mücadele edeceğini bilme, gönüllü faaliyetlere katılma, sonuçları analiz etme, çevreyi ikincil tehlikelere karşı uyarma konularında rol almaları, kendileri ve çevresindekiler için oldukça önemlidir.⁸

Afet okuryazarlığı, hemşirelerin bilgi ve becerilerini, süreçlerini ve yöntemlerini, duygusal tutumlarını ve değerlerini bütünleştirerek ve teşvik ederek afet hemşireliği yeteneklerini geliştirmeyi amaçlamaktadır.⁹ Afet okuryazarlığının geliştirilmesi, bir afet senaryosunda hemşirelerin etkili ve hızlı bir şekilde müdahale etmelerine yardımcı olacaktır. Bu tür genel kurtarma bilgisinin edinilmesi, hemşirelerin afetlerle ilgili öz farkındalıklarını arttırmalarına ve daha hızlı ve daha etkili müdahaleleri kolaylaştırmalarına olanak tanımaktadır.¹⁰

Hemşireler afetlere hazırlık, afet anı müdahale ve afet sonrası iyileşme aşamalarında yeterli sağlık hizmeti ve bakımı sağlamada sağlık personelleri içerisinde en büyük grubu oluşturması bakımından önemli bir yere sahiptir.¹¹ Dünyada meydana gelen doğal afetler, devam eden terörizm, savaşlar ve pandemik salgın hastalıkların yaygınlaşması, mevcut insan kaynaklarının genişletilmesi ve işlevsel hale getirilmesine yönelik önemli düzeyde bir ihtiyacı ortaya çıkarmıştır.¹² Bir afet sırasında ve sonrasında sağlık hizmetlerini sürdürmek ve/veya iyileştirmek için ek insan kaynaklarına ihtiyaç vardır ve nitelikli hemşirelerin yanı sıra gönüllü hemşirelik öğrencileri de önemli bir insan kaynağı olarak kabul edilmektedir.^{13,14} Bu duruma en yakın örnek ülkemizde yaşanan 6 Şubat 2023 tarihli depremdir. Çok sayıda hemşirelik öğrencisi afete müdahalede sağlık ekibine önemli yardım sağlamıştır.¹⁵

Yapılan çalışmalar, hemşirelik öğrencilerinin afet sonrası afetzedelerin fiziksel ve psikolojik sağlığın gözlemlenmesi, hijyenin geliştirilmesi ve sağlık danışmanlığı gibi yardımlar sağladığını,^{16,17} afet sonrası yardım yaparken edindikleri bilgi ve becerileri kullandıklarını¹⁸ ve problem çözme ve eleştirel düşünme konusundaki bilgi ve becerileri nedeniyle afet son-

rası sağlık personeline yardımcı olabileceklerini ortaya koymuştur.¹⁹

Literatür, hemşirelik öğrencilerinin afet sırasında ve sonrasında yardım etmeye istekli ve motive olduklarını,²⁰ ancak yeterince bilgi ve becerilere sahip olmadıklarını^{11,19,21} göstermektedir.

Hemşirelik öğrencilerinin geleceğin hizmet sunumundan sorumlu hemşireler olacağı da dikkate alınır; afet okuryazarlığı düzeylerinin değerlendirilmesinin önemli olacağı düşünülmektedir.²² Türkiye coğrafyası afet riski yüksek olan bir ülkedir ve böyle bir risk, bir felaket meydana geldiğinde müdahale edebilecek eğitime ve kapasiteye sahip hemşireleri gerektirmektedir. Afet durumlarına müdahalede ve afeti yönetme konusunda hemşirelere verilen desteği güçlendirmek için hemşirelik öğrencilerinin de hazırlanması önemlidir.²³

Etkili afet acil durum yönetimi için hemşirelerin, hemşirelik öğrencilerinin afet okuryazarlığının artırılması gereklidir. Ayrıca hemşirelerde afet okuryazarlığının önemini tartışılması ve hemşirelerin sahip olması gereken özelliklerin aydınlatılmasının önemli olacağı düşünülmektedir.

YÖNTEM

Araştırmanın amacı ve tipi

Bu çalışma üniversite eğitimine devam eden hemşirelik öğrencilerinin afet okuryazarlığını ve ilişkili faktörleri tespit etmek amacıyla, kesitsel-tanımlayıcı olarak yapılmıştır.

Araştırma deseni ve çalışma grubu

Bu araştırmaya Artvin Çoruh üniversitenin hemşirelik bölümünde öğrenim gören toplam 366 kişi katılmıştır. Hemşirelik bölümünde toplam 385 öğrenci eğitim almaktadır (ulaşım oranı % 95,06). Evrenin tamamına ulaşım hedeflendiği için örneklem yöntemi kullanılmamıştır. Araştırmaya dahil edilme kriterleri belirtilen okulda öğrenim görmek, 18 yaşını doldurmuş olmak ve çalışmaya katılım için gönüllü olmaktır.

Veri toplama formu

Araştırmanın amacını gerçekleştirebilmek için gereksinim duyulan verilerin toplanmasına yönelik iki bölümden oluşan veri toplama aracı kullanılmıştır. Veri toplama aracının birinci bölümünde katılımcılara ait yaş, cinsiyet, öğrenim görülen sınıf, afet deneyim durumu gibi sosyo-demografik özellikler, ikinci bölümünde ise Çalışkan ve Üner (2023) tarafından geliştirilen 61 madde ve 4 alt boyuttan oluşan “Afet Okuryazarlık Ölçeği (AFOY)” kullanılmıştır. AFOY ölçeği zarar azaltma, hazırlık, müdahale, iyileştirme olmak üzere dört alt boyuttan oluşmaktadır. Zarar azaltma alt boyutu 17 madde, Hazırlık alt boyutu 16 madde, Müdahale alt boyutu 13 madde ve İyileştirme alt boyutu 15 madde olarak bildirilmiştir. Ölçek beşli likert (1-5 arası puanlama) yapıda olup toplam 61-305 arasında puan alınmaktadır. Ölçekte ters madde yer almamaktadır. Ölçekten alınabilecek toplam puan 61-305 arasındadır. Ölçekte puanlar arttıkça katılımcının afet okuryazarlık düzeyi artmaktadır.²⁴

Veriler 15.07.2022-15.08.2022 tarihleri arasında online olarak (Google Form’s) toplanmıştır. Veri setinde bulunan değişkenlerde eksik ya da yanlış girilen veri olmadığı için 366

veri üzerinden analiz yapılmıştır.

Analiz

Veriler SPSS 22.0 programında analiz edilmiştir. Araştırma için sosyodemografik verileri betimlemek için yüzde, frekans, ortalama ve standart sapma kullanmıştır. Öncelikle verilerin normal dağılım gösterip göstermediğini ortaya koymak için Shapiro - Wilk testi uygulanmış ve verilerin normal dağılım gösterdiği tespit edilmiştir. Veriler normal dağılım gösterdiği için bağımsız değişkenlerin AFOY ölçeği ile ilişkisini incelemek için bağımsız örneklem t testi ve tek yönlü varyans analizi uygulanmıştır. ANOVA sonucu anlamlı çıkan verilerde hangi değişkenler arasında anlamlı fark olduğunu belirlemek için Tukey posthoc testi kullanılmıştır. Anlamlılık için $p < 0,05$ kabul edilmiştir.

BULGULAR

Katılımcıların yaş ortalaması $21,38 \pm 4,29$ (en küçük 18, en büyük 24) olduğu için yaş değişkeni 18-21 ve 22-24 olmak üzere iki gruba ayrılarak kategorize edilmiştir.

Katılımcılara ait sosyo-demografik özellikler incelendiğinde; katılımcıların %43,7'si birinci sınıfta eğitimine devam etmekte, %78,1'i 22-24 yaş grubunda, %78,1'i kadın, %85,5'i kent merkezinde ikamet etmekte, %83,33'ü çekirdek aile olarak yaşamaktadır. Herhangi bir afete maruz kalanların ortalaması %29,2'dir. Katılımcıların %26,2'sinin deprem, %1,9'unun sel ve %1,1'i yangına maruz kaldığı/ yaşadığı tespit edilmiştir (Tablo 1). Tablo 2'ye göre AFOY ölçeği toplam puan ortalaması $217,28 \pm 49,57$ (en az: 80,00, en fazla: 305,00)'dir.

Tablo 1: Katılımcıların Sosyodemografik Özellikleri		
	n	%
Sınıf		
Birinci sınıf	160	43,7
İkinci sınıf	120	32,8
Üçüncü sınıf	42	11,5
Dördüncü sınıf	44	12,0
Yaş		
18-21	227	62,0
22-24	139	38,0
Cinsiyet		
Erkek	80	21,9
Kadın	286	78,1
İkamet ettiği yer		
Kent	313	85,5
Kırsal	53	14,5
Aile tipi		
Çekirdek aile	305	83,33
Geniş aile	61	16,67
Afete maruz kalma durumu		
Maruz kalmadı	259	70,8
Maruz kaldı*	107	29,2
*Deprem %26,2, Sel %1,9, Yangın %1,1		

Tablo 3 incelendiğinde, kadın katılımcıların erkek katılımcılara göre; 18-21 yaş grubu katılımcıların 22-24 yaş grubu

Tablo 2: AFOY Ölçeği İle İlgili Bazı Parametreler

	Minimum	Maksimum	\bar{x}	SS	Medyan
Toplam ölçek puanı	80,00	305,00	217,28	49,57	224,00
Zarar azaltma alt boyutu	22,00	85,00	60,72	13,04	62,00
Hazırlık alt boyutu	20,00	80,00	56,93	13,74	57,00
Müdahale alt boyutu	15,00	65,00	46,46	12,03	48,00
İyileştirme alt boyutu	19,00	75,00	53,16	12,74	52,00

katılımcılara göre; afete maruz kalan katılımcıların afete maruz kalmayan katılımcılara göre hem AFOY toplam puan ortalamasının hem de AFOY alt boyutlarının tamamının puan ortalaması daha yüksek ve istatistiksel olarak anlamlıdır. Öğrenim görülen sınıf değişkeni ile AFOY toplam puan ortalaması ve alt boyutlara ait puan ortalaması arasında anlamlı fark bulunmuştur. Yapılan posthoc test sonucunda toplam ölçek puanı birinci sınıfta öğrenim gören katılımcılarda üçüncü sınıfta öğrenim gören katılımcılara göre anlamlı olarak daha yüksek olduğu tespit edilmiştir ($p < 0,001$).

TARTIŞMA

Bu çalışma afetlerde ihtiyaç duyulduğunda müdahale edebilecek, uygun donanıma sahip ve yakın zamanda meslek hayatına başlayacak hemşirelerin afet okuryazarlık düzeyini görmek ve afete müdahale kapasitelerini artırmak için afet okuryazarlığının önemini göstermiştir.

Yakın zamanda ülkemizde yaşanan ve pek çok insanı etkileyen deprem afeti, afetlere hazırlık ve afetlere müdahale öz

yeterliliğinin artırılmasının önemli olduğunu bir kez daha açık olarak göstermiştir.²⁵

Afet okuryazarlığı, bireyin afet zarar azaltma, hazırlık, müdahale ve iyileştirme bağlamında bilinçli kararlar vermek için gerekli bilgileri okuma, anlama ve kullanma ve afet durumlarında hayatta kalma şansını artıracak talimatları takip etme yeteneği olarak tanımlanır. Bu kavram, bireylerin ve toplumun riskleri ve zararları azaltması için iyi bir başlangıç noktası oluşturmaktadır.²⁶

Bu araştırma hemşirelik öğrencilerinin afet okuryazarlığının genel olarak orta düzeyin biraz üzerinde olduğunu göstermektedir. Sözcü ve Aydınöz (2019) tarafından Türkiye'de yapılan araştırmada benzer şekilde doğal afet okuryazarlığı orta düzeyin hemen üzerinde olduğu görülmektedir.⁸ Zhang ve arkadaşları (2021) tarafından Çin'de yapılan benzer bir araştırmada öğrencilerin afet okuryazarlık düzeyinin çok düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Aynı çalışmada tıp okuyan öğrencilerin puan ortalaması tıp dışı öğrencilerden daha

Tablo 3: Katılımcıların Bazı Özellikleri Göre AFOY Ölçeği Ve Alt Boyutlarının Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

	Toplam Ölçek Puanı			Zarar azaltma alt boyutu			Hazırlık alt boyutu			Müdahale alt boyutu			İyileştirme alt boyutu		
	\bar{x}	SS	p	\bar{x}	SS	p	\bar{x}	SS	p	\bar{x}	SS	p	\bar{x}	SS	p
Cinsiyet															
Erkek	203,33	46,77	0,004	57,18	13,11	0,006	53,33	13,99	0,008	43,16	9,65	0,005	49,65	11,86	0,005
Kadın	221,18	49,70		61,71	12,87		57,94	13,53		47,38	12,48		54,14	12,83	
Yaş															
18-21	227,04	49,75	<0,001	62,78	13,86	<0,001	59,92	13,62	<0,001	48,63	11,64	<0,001	55,70	12,06	<0,001
22-24	201,33	45,09		57,35	10,79		52,05	12,54		42,91	11,87		49,01	12,79	
İkamet yeri															
Kent	217,53	47,25	0,816	60,96	12,24	0,385	56,98	13,22	0,876	46,46	11,80	0,995	53,11	12,35	0,876
Kırsal	215,81	62,03		59,28	17,06		56,66	16,68		46,45	13,45		53,41	14,97	
Afete maruz kalma															
Maruz kaldı	221,48	50,31	0,011	61,34	13,39	0,158	58,04	14,05	0,016	47,59	11,84	0,005	54,50	12,81	0,002
Maruz kalmadı	207,11	46,40		59,22	12,06		54,25	12,64		43,71	12,12		49,91	12,03	
Aile tipi															
Çekirdek aile	222,81	51,62	0,233	63,71	14,15	0,255	60,01	12,27	0,180	48,99	11,25	0,210	55,24	12,86	0,367
Geniş aile	220,70	49,01		62,65	10,76		58,65	14,05		47,23	13,53		54,13	13,81	
Sınıf*															
1.Birinci sınıf	230,83	50,64		63,75	14,17		60,85	13,27		49,99	11,23		56,23	12,85	
2.İkinci sınıf	203,14	48,28		57,41	12,57		52,91	13,91		42,94	12,18		49,87	12,45	
3.Üçüncü sınıf	202,52	34,76	<0,001**	57,69	9,91	<0,001**	52,71	10,22	<0,001**	42,26	9,11	<0,001***	49,85	8,49	<0,001**
4.Dördüncü sınıf	220,63	48,02		61,63	9,76		57,65	14,02		47,22	13,21		54,11	13,90	

* Oneway ANOVA, ** 1>3, ***4>3

yüksek bulunmuştur.²⁷ Literatürde yapılan çalışmalar hemşirelik öğrencilerinin afet hemşireliğine ilişkin bilgi eksikliklerine sahip olduklarını göstermektedir.²⁸ Schmidt ve ark. (2011) hemşirelik öğrencilerinin afet yönetimine yeterince hazırlıklı olmadıklarını bildirmiştir.²⁹ İlgili çalışmalarda da görüldüğü gibi katılımcıların afet bilgi düzeyleri yetersiz olup, özellikle bu bilginin davranışa dönüştürülmesi konusunda daha fazla araştırmaya ihtiyaç olduğu anlaşılmaktadır.

Araştırma bulguları cinsiyet değişkeni açısından değerlendirildiğinde, kadın katılımcıların toplam ölçek puan ve alt boyutlarından erkek katılımcılara göre daha yüksek puan aldığı görülmektedir. Fadillah ve arkadaşları (2020) tarafından Endonezya'da üniversite öğrencileri ile yaptıkları araştırmada benzer şekilde kadınların afet okuryazarlık puanları daha yüksek bulunmuşlardır.³⁰ Ku ve Li (2017) tarafından öğretmenlerin katılımıyla yapılan çalışmada kadınların afet önleme tutumları açısından erkeklerden daha iyi ortalama puanlara sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.³¹ Sözcü ve Aydınözü (2019) tarafından Türkiye'de yapılan araştırmada ise öğretmen adaylarının cinsiyete göre doğal afet okuryazarlık düzeyleri incelendiğinde kadın öğretmen adaylarının erkek öğretmen adaylarına göre nispeten yüksek düzeyde doğal afet okuryazarı oldukları ancak aralarında anlamlı olacak şekilde bir farklılaşma bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.⁸ Genç ve arkadaşlarının (2022) Türkiye'de yapmış olduğu araştırmada cinsiyet faktörünün afet okuryazarlık düzeyine etki etmediği tespit edilmiştir.²⁶ Bu sonucun örneklem gruplarının özellikleri ve katılımcıların bulunduğu toplumlar arasındaki kültürel farklılıklar ile ilgili olduğu düşünülmektedir.

Çalışmada daha küçük yaş grubunda bulunan hemşirelik öğrencilerinin toplam ölçek puan ve alt boyutlardan daha yüksek puan aldığı belirlenmiştir. Zhang ve arkadaşları (2021) tarafından yapılan araştırmada ise yaşın ilerlemesi afet okuryazarlığı için olumlu bulunmuştur.³² Tkachuck ve arkadaşlarının (2018) Amerika'da lisans ve yüksek lisans öğrencileri ile yapılan bir çalışmada öğrencilerin yaşları ile doğal afetlere hazırlıklı olmaları arasında anlamlı bir ilişki olmadığı tespit edilmiştir.³³ Bu çalışmalar arasındaki farklılığın afet okuryazarlığının kişinin yaşadığı bölge, aldığı diğer eğitimler gibi faktörlerden etkilenmesi nedeniyle olduğunu düşünmekteyiz.

Hemşirelik öğrencilerinde yaşanan yerin anlamlı farklılık oluşturmadığı ancak kentte ikamet edenlerin AFOY puan ortalamasının biraz daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Anlamlı sonuç elde edilmese de bu durum, kentsel toplum hizmetlerinin ve tanıtımının kırsal koşullara göre daha iyi olduğu gerçeğiyle ilişkili olabilir. Zang ve arkadaşları (2021) tarafından yapılan araştırmada kent merkezinde ikamet eden öğrencilerin afet okuryazarlık puan ortalamasının daha yüksek olduğu ve bu durumun nedeninin kırsal kesimdeki öğrencilerin bilgi kaynaklarına erişiminin kısıtlı olması nedeniyle olabileceği bulunmuştur.³²

Çalışmada afete maruz kalan hemşirelik öğrencilerinin toplam puanı, hazırlık, müdahale ve iyileştirme alt boyutları anlamlı olarak yüksek bulunmuştur. Fadillah ve arkadaşları (2020) tarafından yapılan araştırma sonucuna göre özellikle deprem deneyimi olan katılımcıların afet okuryazarlık pu-

anları daha yüksek bulunmuştur.³⁰ Durmuş Sarıkahya ve Yorulmaz (2023) tarafından hemşirelik öğrencileri ile yapılan araştırmada daha önce afet deneyimlemenin afetlere müdahale öz yeterliliği için koruyucu bir faktör olduğu saptanmıştır.²⁵ Bu sonuca göre afet yaşayan bireylerin farkındalığının çeşitli sebeplerle artabileceği inancına varılmıştır.

Çalışmada birinci sınıf hemşirelik öğrencilerin puanı iki ve üçüncü sınıf öğrencilerinden daha yüksek ve anlamlı olarak bulunmuştur. Dördüncü sınıftaki katılımcılarda puan nispeten artsada birinci sınıf seviyesine ulaşmadığı belirlenmiştir. Zhang ve arkadaşları (2021) tarafından yapılan araştırmada ise katılımcıların sınıfı ilerledikçe afet okuryazarlığı puan ortalamasının arttığı saptanmıştır.³² Bu durum örnek grubunun eğitim gördüğü süre boyunca afet özelinde herhangi bir ders almadıkları için kaynaklanmış olabilir.

Sınırlılıklar

Bu çalışma ile afet durumunda en çok ihtiyaç duyulan meslekler arasında olan hemşirelerin öğrenim gördükleri esnadaki afet okur yazarlık düzeyleri irdelenmiştir. Bu araştırmada bazı sınırlılıklar bulunmaktadır. Bu araştırmanın en önemli sınırlılığı sadece bir üniversitenin bir bölümünde öğrenim gören öğrencilerine yönelik planlanmış olmasıdır. Öğrencilere araştırmanın önemi ve konusu hakkında çalışma öncesinde bilgi verilmiş olsa da anketlerin öz bildirim dayalı olarak yanıtlanması (rastgele cevaplama, okumadan cevaplama vb.) araştırmanın diğer bir sınırlılığıdır. Bu nedenle çalışmanın sonuçları katılımcıların vermiş oldukları yanıtlarla sınırlıdır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuç olarak ikamet yeri ve aile tipi afet okuryazarlığı üzerine anlamlı etki oluşturmazken; kadın cinsiyete sahip olmak, 18-21 yaş grubunda olmak ve birinci sınıfta eğitim görmek afet okuryazarlığı üzerine anlamlı fark oluşturmaktadır.

Hemşirelik öğrencilerinin afet okuryazarlık düzeylerinin artırılması, hemşirelik müfredatına afet hemşireliği derslerinin entegre edilmesi ya da hemşirelik öğrencilerinin afet hemşireliği eğitimi almalarının sağlanması, afet okuryazarlığını yükseltmek amacıyla eğitim, müfredat, program ve uygulayıcı odaklı güncellemeler yapılması afete müdahale açısından olumlu etkisi olduğundan dolayı, afetlerde görev alacak hemşirelik öğrencilerin eğitim açısından güçlendirilmesi önerilmektedir. Özellikle müfredata afet bilinci, afet eğitimi gibi dersler eklenerek bilinçlendirme çalışmaları artırılabilir.

Etik

Etik komite onayı: Artvin Çoruh Üniversitesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurul'undan 01.07.2022 tarih ve E.54031 Karar numarasıyla etik kurul onayı alınmıştır.

Bilgilendirilmiş onay: Var.

Akran İncelemesi

İç ve dış inceleme yapılmıştır.

Yazarların Katkısı

İÇ: Konu seçimi, çalışma tasarımı, literatür taraması, veri-

lerin analizi, verilerin yorumlanması, makalenin yazımı, makalenin eleştirel gözle incelenmesi ve makalenin revize edilmesi. SDS: Konu seçimi, çalışma tasarımı, literatür taraması, verilerin toplanması, verilerin yorumlanması, makalenin yazımı.

Çıkar Çatışması

Yazarlar herhangi bir çıkar çatışması beyan etmemektedir.

Finansman

Herhangi bir kurumdan fon desteği alınarak yapılmamıştır.

Sorumluluk Reddi Beyanı

Bu çalışma 19-21 Ekim 2022 tarihinde Eskişehirde düzenlenen Uluslararası Afet ve Dirençlilik Kongresi'nde sözel bildiri olarak sunulmuştur.

REFERENCES

- Keller Edward A, Devecchio Duane E. Natural Hazards. Third Edition. Pearson Prentice Hall: New Jersey; 2012.
- Ragazzoni L, Ingrassia PL, Gugliotta G, et al. Italian Medical Students And Disaster Medicine: Awareness And Formative Needs. *Am J Disaster Med.* 2013;8(2):127–136. doi: 10.5055/ajdm.2013.0119.
- Muktaf ZM. Research Repository. Disaster Literacy In Communication Perspective. August 24, 2017. <http://repository.umy.ac.id/handle/123456789/13380>. Accessed Agt 10, 2022.
- Brown LM, Haun J. Literacy And Disaster Preparedness For Seniors. In : Cefalu C, editor. Disaster preparedness for seniors. New York: Springer;2014:249–60
- Priowidodo G, Luik J. Communicating Disaster Mitigation Literacy To Coastal Communities In Pacitan, Indonesia. *Am Int J Res Humanit Arts Soc Sci.* 2014;5(2):245–248.
- Organisation for Economic Co-operation and Development. The Definition And Selection Of Key Competencies, 2005. <https://www.oecd.org/pisa/35070367.pdf>. Accessed July 6, 2024.
- Gümüş ŞY, Ayvazoğlu G, Çekiç M. Hemşirelik Öğrencilerinin Doğal Afet Okuryazarlık Düzeyleri ve Eğitim Etkinliğinin Değerlendirilmesi. *JOHUFON.* 2023;10(3):200-6.
- Sözcü U, Aydınöz D. Examining The Natural Disaster Literacy Levels Of Pre-Service Teachers According To Some Variables. *International Journal of Geography and Geography Education.* 2019;40:79-91. doi: 10.32003/iggei.566164.
- Di Zhang. Research On The Development Of Disaster Literacy Model, Influencing Factors Model Construction And Intervention Strategies For Clinical Nurses. *China Med Univ.* 2023 doi: 10.27652/d.cnki.gzyku.
- Zhang D, Zhang LY, Zhang K, Zhang H, Zhang HF, Zhao K. Disaster Literacy In Disaster Emergency Response: A National Qualitative Study Among Nurses. *BMC Nurs.* 2024 Apr 24;23(1):267. doi: 10.1186/s12912-024-01911-2.
- Said NB, Chiang VCL. The Knowledge, Skill Competencies, and Psychological Preparedness Of Nurses For Disasters: A Systematic Review. *International Emergency Nursing,* 2020;48: 100806. doi: 10.1016/j.ienj.2019.100806.
- Jacobs GA, Gray BL, Erickson SE, Gonzalez ED, Quevillon R P. Disaster Mental Health And Community-Based Psychological First Aid: Concepts And Education/ Training. *Journal of Clinical Psychology.* 2016; 72(12): 1307–1317. doi: 10.1002/jclp.22316.
- Iserson KV. Augmenting The Disaster Healthcare Workforce. *Western Journal of Emergency Medicine.* 2020;21(3): 490. doi: 10.5811/westjem.2020.4.47553.
- Ranse J, Ituma OWN, Bail K, Hutton A. Disaster Education In Undergraduate Nursing Curriculum: A Delp-hi Study To Prioritise Content For Nursing Students. *Collegian.* 2022; 29(5): 590–597. doi: 10.1016/j.colegn.2022.02.001.
- Tokur KM. Afetler ve Hemşirelik. *YBH Dergisi.* 2023;4(1):1-5
- Tomizawa Y, Onogi H, Sugawara N, Sugiyama T, Sugawara C, Kawamura M, Kadoya K. Nursing Students' Learning Through Volunteer Activities After The Great East Japan Earthquake. *Bulletin of Tohoku Fukushi University.*2014;38:199–220.
- Cusack L, Arbon P, Ranse J. What Is The Role Of Nursing Students And Schools Of Nursing During Disaster? A discussion paper. *Collegian.* 2010; 17(4): 193–97. doi: 10.1016/j.colegn.2010.09.006.
- Kashiwaba E, Okudera M. Effectiveness Of Disaster Volunteer Training As Part Of Basic Nursing Education. *Bulletin of the Faculty of Social Welfare, Iwate Prefectural University.* 2014;16:1–9.
- Satoh M, Iwamitsu H, Yamada E, Kuribayashi Y, Yamagami-Matsuyama T, Yamada Y. Disaster Nursing Knowledge And Competencies Among Nursing University Students Participated In Relief Activities Following The 2016 Kumamoto Earthquakes. *SAGE Open Nursing.* 2018; 4: 2377960818804918.
- Choe M, Kuwano N, Bang K.-S, Cho M.-K, Yatsushiro R, Kawata Y. Japanese And Korean Nursing Students' Motivation For Joining Disaster Relief Activities As Nurses In The Future. *Journal of Trauma Nursing.* 2017;24(3):208–18. Doi: 10.1097/JTN.0000000000000291.
- Shipman SJ, Stanton MP, Tomlinson S, Olivet L, Graves A, McKnight D, Speck PM. Qualitative Analysis Of The Lived Experience Of First-Time Nurse Responders In Disaster. *The Journal of Continuing Education in Nursing.* 2016;47(2): 61–71. doi: 10.3928/00220124-20160120-06.
- Shujuan L, Mawpin T, Meichan C, Weijun X, Jing W, Biru L. The Use Of Virtual Reality To Improve Disaster Preparedness Among Nursing Students: A Randomized Study. *Journal of Nursing Education.* 2022; 61(2): 93–6. doi: 10.3928/01484834-20211213-05.
- Avcı S, Kaplan B, Ortabağ T. Hemşirelik Bölümündeki

- Öğrencilerin Afet Konusundaki Bilgi Ve Bilinç Düzeyleri. *Resilience*. 2020; 4(1):89-101. doi: 10.32569/resilience.619897.
24. Çalışkan C, Üner S. Measurement of Disaster Literacy in Turkish Society: Disaster Literacy Scale (DLS) Design and Development Process. *Disaster Medicine and Public Health Preparedness*. 2023;17:e211. doi:10.1017/dmp.2022.147
 25. Sarıkahya SD, Yorulmaz DS. Hemşire Öğrencilerin Afete Müdahale Öz Yeterliliğinin Değerlendirilmesi: Tanımlayıcı ve Kesitsel Çalışma. *Ordu Üniversitesi Hemşirelik Çalışmaları Dergisi*, 2023;7(1):206-15. doi:10.38108/ouhcd.1258106.
 26. Genc FZ, Yıldız S, Kaya E, Bilgili N. Disaster Literacy Levels Of Individuals Aged 18–60 Years And Factors Affecting These Levels: A Web-Based Cross-Sectional Study. *International Journal of Disaster Risk Reduction*. 2022;76:102991. doi: 10.1016/j.ijdrr.2022.102991.
 27. Zhang D, Zhu X, Zhou Z, Xu X, Ji X, Gong A. Research on Disaster Literacy and Affecting Factors of College Students in Central China. *Disaster Medicine and Public Health Preparedness*, 2021;15(2): 216-22. doi:10.1017/dmp.2020.33
 28. Jennings-Sanders A, Frisch N, Wing S. Nursing Students' Perceptions About Disaster Nursing. *Disaster Management & Response*. 2005;3(3):80–5. doi: 10.1016/j.ijdrr.2022.102991.
 29. Schmidt CK, Davis JM, Sanders JL, Chapman LA, Cisco MC, Hady AR. Exploring nursing students' level of preparedness for disaster response. *Nursing Education Perspectives*. 2011; 32(6), 380–83.
 30. Fadilah M, Permanasari A, Riandi R, Maryani E. The Level Of Disaster Literacy Of Earthquake-Experienced Students In Mathematics And Science Faculty Of State University In Indonesia. *Journal of Engineering Science and Technology (JESTEC) on AASEC2019*, Februari, 2020; 30-8.
 31. Ku WH, Li MK. A Study On Disaster Prevention And Mitigation Literacy (DPML) Of Primary And Secondary School Teachers In Macao. *Macau J. Nurs*, 2017; 16: 20-9.
 32. Zhang D, Zhu X, Zhou Z, Xu X, Ji X, Gong A. Research on Disaster Literacy and Affecting Factors of College Students in Central China. *Disaster Medicine and Public Health Preparedness*, 2021;15(2): 216-22. doi:10.1017/dmp.2020.33.
 33. Tkachuck MA, Schulenberg SE, Lair EC. Natural Disaster Preparedness In College Students: Implications For Institutions Of Higher Learning. *Journal of American College Health*, 2018;66(4): 269-79. <https://doi.org/10.1080/07448481.2018.1431897>.